

401. Vanyarc határa

(Nógrád megye) Pa

Szlovácka-dolina 5.: Hugyeczi Mihály földjén a magassági ponttól a falu felé eső területen gyűjtöttünk némi leletanyagot, többek között egy bifaciális töredéket.

Az aratás után megázott tarlón a földúttal párhuzamosan, attól legfeljebb 35 méteres távolságban találtunk leleteket. A hidrokvarcitból, üveges kvarcporfirból és kvarcitkavicsból készült eszközök a terület falu felé eső lejtőjén kerültek elő, jellegük alapján megegyeznek a 2003 augusztusában a földút másik oldalán feltárt eszközökkel. Említésre méltó, hogy éppúgy, mint az ásatáson, a felszíni gyűjtések során is találtunk egy sötétszürke kárpáti radiolaritból készült szilánkot (a leletanyag korábban nem volt ismert a lelőhelyről). A leletkoncentráció a magassági pont felé megszűnik, helyette homokos-kavicsos geológiai réteg kerül a felszínre.

Szlovácka-dolina 6.: A hosszú hegyháton fekvő felszíni koncentráció-sorból a 6. számú az 1. és az 5. között kerül elő. A bejárások során a földutak elágazásától a falu felé eső, viszonylag frissen tárcsázott szántóban csak minimális mennyiségű leletanyagot, köztük két üveges kvarcporfirból készült szilánkot találtunk a mintegy 150×40 méteres területen. A szilánkok a magasabban fekvő területeken kerültek elő. Később a szántás kiszűrt, ezért csak minimális mennyiségű leletet találtunk a terület viszonylag magasabban fekvő, az ásatás területe felé eső részén. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy az 5. lelőhely folytatásában levő, Hugyeczi Mihály tulajdonában levő szántóföldön is találtunk egy szilánkot közvetlenül a földút mellett. A nem művelt kaszálón, ahol az ásatás ideje alatt több szilánkot találtunk, a csapadék miatt hirtelen megnőtt növényzet lehetetlenné tette a leletek gyűjtését.

Tovi: Az aratás utáni tárcsázás után megázott tarlón a faluba vezető földúttól 40–50 méteres sávban találtunk szilánkokat. Néhány hidrokvarcit és kvarcit, illetve egyetlen üveges kvarcporfir szilánkot találtunk. A legtöbb lelet a faluba vezető földút vonalától 25–30 méterre volt. A vízszintes terasz mellett a lejtőben is találtunk szilánkokat.

Mindössze egyetlen vakaró és egy hidrokvarcit bifaciális eszköz töredéke számítható megmunkált eszköznek.

MARKÓ ANDRÁS

402. Varsád, Kisvarsád (Klein Varsád)

(Tolna megye) Kö

A varsádi Kisvarsád-dűlőben középkori templomromot említ Pesty Frigyes dűlőnévgyűjtése, a dűlőnév is régészeti lelőhelyre utal. A helyet 2003. április 2-án a Kölesd-Varsád országútról D felé lejtő dűlőúton közelítettem meg. Az úttól K-re folyó patak mentén mentem a mélyszántásban, az úttól Ny-ra fekvő meredek, füves domboldal településre alkalmatlan, a fölötté fekvő fennsík pedig víztől való távolsága miatt nem látszik megte-

lepedésre megfelelőnek. A Ny felé kanyarodó úttól D-re a D felé lejtési kezdő fennsík széles földnyelvvé alakul, amelyet egykor nemcsak K-ről, hanem D-ről is víz övezhetett. A térképen Szúnyog- illetve Világos-völgynek nevezett mélyedések között fekvő, kukoricatarlóval borított területen – a rossz megfigyelési körülmények ellenére is – a dombtetőtől kezdve egészen a domb aljáig elszórtan középkori cserepeket gyűjtöttem. A leletek a domb DK-i részén jelentkeztek leginkább, a Ny-i oldalon viszont alig fordult elő leletanyag; későbbi terepbejárás alkalmával indokolt a lelőhely kiterjedésének ellenőrzése. A templomhelyet nem sikerült a domb magasabb részén lokalizálni. A dombtető legmagasabb részének közepén – a templom számára is alkalmas helyen – egy emberi agykoponya-töredéket találtam.

Sem a földnyelvtől É-ra fekvő, említett, szántott fennsíkon, sem a tőle D-re elhelyezkedő, kelő búzával borított dombon, sem a Szúnyog-völgyben folyó patak K-i oldalán, a mélyszántásban nem találtam további leletanyagot.

K. NÉMETH ANDRÁS

403. Vasasszonyfa határa

(Vas megye) Ó, B, Ró, N

2003. március 18-án terepbejárást végeztünk a településrendezési tervhez szükséges régészeti hatástanulmány érdekében.

A községtől délnyugatra a szombathelyi út mellett található Paperdei-dűlő területén (hrsz.: 040/12), és a hidroglóbusz környékén (hrsz.: 040/4–6, 13) szántott, trágyázott terület van. A megfigyelés lehetőségei nem éppen a legjobbak. A kijelölt területen főleg újkori anyag került elő.

Paperdei-dűlő: Nyugati felében, a Kiskozár-patak keleti partján, amely enyhén emelkedik, őskori és római kori kerámiát találhatunk. A lelőhely a pataktól kb. 50, a betonúttól kb. 200 méterre található.

Széchenyi utca nyugati oldala (hrsz.: 017/1): A falu északnyugati részén szántóterület volt. Itt nem figyeltünk meg régészeti jelenségekre utaló nyomokat.

Kertek alja: A falu belterületétől keletre, a 8643 Salgóskút-Vasasszonyfa közti önálló közlekedési út nyugati oldalán, házakhoz tartozó felparcellázott kertek (hrsz.: 122–126, 133, 135, 136, 137, 140–143, 145, 146, 149, 151, 153–157, 159–163, 165–167, 169–171, 173–175) vannak. A Vas megye földrajzi nevei c. kötetben Kertek alla (alja) névvel jelölik. Némelyik szántott, némelyikben már vetés volt, vagy parlag, rét. A művelési különbségek miatt eléggé megnehezült a régészeti megfigyelés lehetősége. A területről azonban csaknem 2–300 m hosszan sikerült kerámia-leletanyagot gyűjteni, bár a lelőhely milyensége, és folyamatossága az eltérő megfigyelési viszonyok miatt bizonytalan. A terület északi feléből viszonylag sok salakmaradvány, és jellegtelen kerámiaanyag, a délebbi részéről őskori és népvándorlás kori kerámia került elő.

A falu déli végében a Selyem/Surányi-patak mentén fekvő (hrs.: 063/8–11, 0111/3–9) mély fekvésű területet gaz borítja, régészeti terepi megfigyelésre alkalmatlan.

A falutól délre a Selyem/Surányi-patak nyugati partján enyhén emelkedő területen (hrs.: 0111/10, 0113/1) szántás volt. A Vas megye földrajzi nevei c. kötetben Tanyaként jelölik, mint a falutól kis távolabb eső házakat, mára azonban már összeépült a faluval. Itt található a vízműnek egy átemelője. A területen nagy mennyiségben bronzkori kerámia került elő. A lelőhely mérete kb. 200×150 m, iránya északnyugat–délkelet.

Munkatársak: Derdák Ferenc geodéta, Hódi Attila.

FARKAS CSILLA

404. Vassurány határa

(Vas megye) Ró, Kk

2003. április 30-án terepbejárást végeztünk a település határában.

Alsó-kertekalja: A Surány-pataktól 300 m-re Ny-ra, egy sík szántó fekszik (tengerszint feletti magasság 211 m). A 19. század óta intenzív mezőgazdasági művelés alatt áll. A leletek viszonylag jól elhatárolható területen a szántó É-i részén kerültek elő. Ny–K-i irányba a lelőhely határait sajnos nem lehetett pontosan meghatározni a sűrű aljnövényzet miatt. A kerámia egy része biztosan a 15–16. századra tehető.

Perec-major: A Győr és Szombathely közötti 400 kV-os távvezeték Vas megyei szakaszáról készülő régészeti hatástanulmány elkészítéséhez terepbejárást végeztünk a nyomvonalon. A vizsgált terület részben növényzettel fedett. Új lelőhelyként római kori villára utaló nyomokat regisztráltunk a területen (36. sz. lelőhely).

Szérűskert: A terület a Surány-pataktól 500 m-re K-re, egy sík szántón fekszik (tengerszint feletti magasság 211 m). A leletek viszonylag jól elhatárolható területen a szántó D-i részén kerültek elő. A kerámia nagy része a késő középkorra tehető.

Munkatársak: Vámos Gábor, Beck-Teleky Tamás és Szilasi Attila Botond régésztechnikusok.

ILON GÁBOR

405. Vác, Gasparik utca 15.

(Pest megye) Á, Kk, Ú

A szondázó ásatás helyszíne a középkori városfal külső szélénél található. A ház alatt levő, 3,20×4,6 m alapterületű pince boltozata téglá, felmenő fala kő. A betöltődés legfelső rétegét a tulajdonos eltávolította, így az ásatáson feltárt legfiatalabb réteg 17–18. századi. Alatta, az eredeti humuszból Árpád-kori cserepek kerültek felszínre. Az ásatási megfigyelések és a leletek alapján a pince a török kor vége körül, illetve – ez a valószínűbb – a török kor utáni újjáépítéskor készülhetett.

MIKLÓS ZSUZSA

406. Vác, Március 15. tér, Szent Mihály templom

(Pest megye) Kö

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, illetve a Tragor Ignác Múzeum 2003. október 21-én kezdte meg a feltárást a főtéren. A templom helyszínének rögzítése volt az első feladat a tér rendezési terveinek átgondolásához. A régészeti kutatást és a téli állagvédelmet is az önkormányzat fedezte. Feltártuk a templom Ny-i oromfalát, az É-i és D-i templomhajó falainak részleteit. Több 18. századi átépítési kísérlet (elsősorban nagyon szép téglapadló-részletek) nyomait is felfedeztük. A templom Ny-i oromfalának szélessége 21 m. A DNy-i saroknál megtaláltuk a tornyot, ez egy 8×8 m-es építmény, meglehetősen kis belmérettel és vastag falakkal.

Az eddig ismert történeti és régészeti adatok: A templom első okleveles említése 1319-ből való. A török korban a keresztények egyetlen működő temploma volt, 1684-ig a reformátusok használták, majd a katolikusok visszafoglalták, s a 18. század közepéig, mint székesegyház tiszelték. 1755-ben Oracsek Ignác a középkori templom falait is felhasználó barokk templom tervét készítette el. A régi templom állapota igen rossz volt, ezért 1761-ben Esterházy Károly püspök leállította a kezdődő átépítést. Ezért épült meg végül a Konstantin téri nagy templom. A főtér D-i végében és részben a Széchenyi utca torkolatára kiterjedően elhelyezkedő középkori templom azért Vác történetének nagy tanúja. Állt itt egy háromhajós, sokszögű szentélyzáródású, toronnyal, sekrestyével, kápolnával kiegészített gótikus templom, amely a 16. század elejéig központja volt a német városnak, ellátta és szervezte a hitéletet három évszázadon át. Romjainak feltárását és bemutatását igen fontosnak tartom.

TETTAMANTI SAROLTA

407. Vác, Múzeum utca

(Pest megye) Kk, Tő, Kú

2003. júliustól szeptemberig közműfeltétési munkálatok folytak a Múzeum u.–Budapesti Főút sarkától a Múzeum u. 4. sz. előtti térségig (volt múzeumépület). Legnagyobb részben régi közműnyomvonalat nyitottak ki újra, az árkok oldala omlott, életveszélyes volt a dokumentálás. Folyamatosan meg lehetett figyelni a paticsos, szenes csíkokat (ház- és tűzhelymaradványok), gödröket. A leletanyag késő középkori, török kori, 18. századi, objektumokból és szórványként egyaránt. A terület a középkori magyar városhoz tartozik, 31/2k sz. lelőhely.

TETTAMANTI SAROLTA

408. Vácszentlászló, Tópart

(Pest megye) U, B, Szk, Sza

2003. december 7-én és 9-én Vácszentlászló hétvégi házas negyedében, a horgászto partjához közel (attól ÉK-re) eső Hosszúmesgye, Kaszáló, Kárász és Süllő utcá-